

anden vej, rimeligvis over nabobyerne og tillige på fremmede skibe, men fremgangen stækkedes omkr. 1650 af bureaukrati og centralisme. *Sven Lundkvist*, *Verklighetsuppfattning och verklighet*, analyserer Gustav 2. Adolfs skribentvirksomhed som historiker i 1627. *Inger Dübeck*, *Arkivaflevering eller sabotage*, undersøger, om man gennemførte afleveringer i henhold til bestemmelserne i fredsslutningerne med Sverige 1645, 1658 og 1660. *Jan Glete* beskriver De statliga örlogsflottornas expansion. Kapprustningen til sjöss i Väst- og Nordeuropa 1650–1680. *Claes Peterson*, 1734 års lag- en medeltida lagbok eller en upplysningskodifikation, påviser en ubrudt linie fra stadfæstelsen 1296 af Upplandslagen til de indledende formuleringer i 1734 loven. *Brigitta Ericsson*, *Stockholms storborgerskap och interessespelet kring produktplakatet* (af 10. november 1724) behandler forhistorien til den svenske »navigationsakt«, og *Sten Carlsson*, *Metternich och Sverige*, analyserer de fåtallige steder, Sverige nævnes i Metternichs papirer og i *Srbiks Metternichbiografi* (1925) og erklærer, at Metternichs interesse for Sverige er blevet undervurderet.

Alt i alt et meget alsidigt festskrift, hvis afhandlinger kan inspirere til yderligere beskæftigelse med de behandlede emner. En bibliografi over Herman Schücks egne arbejder har man ikke optaget.

Herluf Nielsen

OLDTID OG MIDDELALDER

Isaios. Taler. Oversat med indledning og kommentar af SIGNE ISAGER. Kbh., Selskabet til historiske kildekrifters oversættelse, 1984. 269 s. 97,60 kr.

Antikke taler er ikke ganske lette at håndtere som historiske kilder. På den ene side er de indlæg i en offentlig sagsbehandling, de politiske i politiske organer, de retlige i juridiske, om man da tør betegne de antikke nævningedomstole uden særlig juridisk ekspertise sådan. På den anden side er de overleveret til os som litteratur, idet de på et tidspunkt er blevet udgivet, vel oftest til undervisningsbrug eller som politiske pamfletter på grund af indholdets aktualitet. Forholdet mellem den overleverede tekst og den faktisk holdte tale unddrager sig kritiske undersøgelser, om ikke gisninger. Endvidere besidder vi som regel kun den ene parts fremstilling, og det rejser spørgsmål om hvor vidt en taler kunne dølge eller sløre sandheden, uden at det gik ud over talens troværdighed. Kun yderst sjældent ved vi, hvilken af parterne der faktisk vandt sagen, hvilket naturligvis ingenlunde er udtryk for, hvilken af parterne der havde ret.

Taler af ti attiske oratorer blev samlet i romersk kejsertid på grundlag af et formentlig langt større antal med henblik på undervisning. Talerne er oprindelig forfattet af professionelle talerskrivere, logografer, og klienten, der har købt talen, har så måttet lære den udenad. Dette betyder, at der har måttet foreligge et manuskript, og vi tør vel gå ud fra, at det er dette, der har ligget til grund ved den oprindelige udgivelse. Af Isaios foreligger 11 taler fuldt ud, alle vedrørende arvesager. Forfatteren levede i 4. årh.f.Kr., og var formentlig ikke athener, men tilflytter til byen, metoik. Gennem disse taler får man et intimt indblik i athenernes familie- og formueforhold, når de er sat på spidsen i en arvesag, der jo

til alle tider har kaldt det værste frem i folk. Signe Isagers oversættelse er forsynet med en fyldig indledning, især om attisk arveret. Til hver tale hører en kort introduktion og en stamtavle til belysning af de ofte yderst komplicerede familieforhold. Dette letter i høj grad læsningen af den letflydende oversættelse, der søger at ramme talens individuelle sprogtone så tæt som muligt. Hertil er knyttet kortfattede noter, en litteraturliste samt et stikordsregister. Bogen er altså lige til at bruge for den historiker, der interesserer sig for familiestrukturen i det klassiske Athen, hvad enten det er fra et juridisk, et socialhistorisk eller et mentalitetshistorisk synspunkt. Bogen kan derfor anbefales på det varmeste.

Jens Erik Skydsgaard

MOGENS HERMAN HANSEN: Die athenische Volksversammlung im Zeitalter des Demosthenes. Xenia, Konstanzer Althistorische Vorträge und Forschungen, Heft 13. Universitätsverlag Konstanz, 1984. 210 s. 48 DM.

I 1977 udgav lektor Mogens Herman Hansen hæfte 2 af sit standardværk om det athenske demokrati i 4. årh.f.Kr. med titlen »Folkeforsamlingen«. Denne behandling er nu gjort tilgængelig for et større publikum i den tyske skriftrække Xenia, der udsender arbejder af udenlandske gæstelærere og i øvrigt ifølge forordet først og fremmest bæres af økonomisk bistand fra oldtidshistoriemæcenen Heinz Breuninger. Den oprindelige behandling af folkeforsamlingen er revideret og ajourført og stærkt udvidet, idet der er tilføjet en del stof fra det danske værks hæfte 6, »Politikerne og guldalderdemokratiet«, der udkom i 1982. Hovedtankerne er imidlertid uændrede: skildringen holder sig til det 4. århundrede, for kun her tillader kildematerialet en dyberegående behandling; og det 4. århundredes demokrati opfattes som mindre radikalt end Perikles-tidens, hvilket bl.a. medfører, at vor viden om Demosthenes-tidens demokrati ikke uden videre kan projiceres tilbage. Men for det 4. århundrede er værket en guldgrube af oplysninger om forfatning og samfund, isprængt ikke så lidt ræsonneren og forskningsdiskussion, dels i teksten, dels i det omfattende noteapparat. Bogen slutter med et sagregister samt et minileksikon over et par hundrede fagudtryk.

Aksel Damsgaard-Madsen

JOHN KOUSGÅRD SØRENSEN: Patronymer i Danmark 1. Runetid og middelalder. Kbh., Institut for Navneforskning, 1984. 220 s. Ill.

Dette første af to planlagte bind om patronymer, d.v.s. fadernavne, det tillæg til en persons fornavn, der oplyser om faderens navn, behandler stoffet fra tiden indtil reformationen, først og fremmest navne på -søn (sen).

Efter en indledning om afgrænsning af stoffet og terminologien samt et kapitel »europæisk udblik« lægges der ud med behandling af guldhornets *holtijaR*, som bestemmes som et tilnavn, »skovbo«, efter gennemgang af argumenterne for de tidligere opfattelser af ordet som et patronym eller et indbyggernavn. Derefter